

Палагнюк К. В.<https://orcid.org/0009-0005-8020-0866>

Національний університет «Одеська політехніка»

ПРОЗОРИСТЬ І ПІДЗВІТНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТИ АНТИКОРУПЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

У статті досліджено прозорість і підзвітність як структурно важливі принципи антикорупційного механізму в системі охорони здоров'я України. Обґрунтовано, що в сучасних умовах реформування медичної галузі, зміни підходів до її фінансування, цифровізації управлінських процесів і посилення вимог до добросовісності діяльності суб'єктів публічного управління саме прозорість і підзвітність набувають визначального значення для попередження корупційних проявів. Визначено, що система публічного управління охороною здоров'я є однією з найбільш корупційно вразливих сфер, оскільки поєднує значні бюджетні видатки, складну інституційну структуру, багаторівневість управлінських рішень, публічний характер надання послуг і високу соціальну чутливість результатів функціонування галузі.

Проаналізовано нормативно-правову основу, що формує засади прозорості та підзвітності в системі публічного управління охороною здоров'я України, зокрема положення антикорупційного законодавства, законодавства про публічні закупівлі, доступ до публічної інформації, відкритість використання публічних коштів, а також акти, що регламентують діяльність Національної служби здоров'я України, функціонування системи державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення, відкриті дані та стратегічне планування розвитку сфери охорони здоров'я. Доведено, що зазначені нормативні акти створюють належне правове підґрунтя для формування антикорупційного механізму, однак ефективність його функціонування залежить не лише від формального закріплення відповідних приписів, а й від реального впровадження процедур відкритості, контролю, звітності та відповідальності у практику управління галуззю.

Особливу увагу приділено ролі відкритих даних, цифрових інструментів, прозорих закупівельних процедур і фінансової простежуваності як засобів зниження корупційних ризиків у медичній сфері. Встановлено, що відкритість даних Міністерства охорони здоров'я України та Національної служби здоров'я України підвищує можливості громадського, аналітичного та інституційного контролю за прийняттям рішень, розподілом ресурсів і результатами реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я. Обґрунтовано, що підзвітність у цій сфері має розумітися не лише як формальне звітування, а як обов'язок суб'єктів управління пояснювати зміст своїх рішень, доводити їх обґрунтованість, підтверджувати законність використання публічних ресурсів і нести відповідальність за наслідки своєї діяльності.

На основі аналізу наукових підходів узагальнено, що прозорість і підзвітність не повинні сприйматися як ізольовані декларативні принципи. Їх антикорупційний потенціал розкривається лише за умови системного поєднання з належним врядуванням, ефективним інституційним контролем, доступністю та зрозумілістю інформації, а також здатністю державних і громадських інституцій реагувати на виявлені порушення. Зроблено висновок, що подальше вдосконалення антикорупційного механізму в системі охорони здоров'я України має бути пов'язане з розвитком змістовної відкритості управлінських процесів, підвищенням якості звітності, зміцненням контролю за використанням публічних коштів, посиленням відповідальності посадових осіб та впровадженням таких управлінських практик, за яких кожне рішення у сфері охорони здоров'я буде перевірюваним, обґрунтованим і суспільно підконтрольним. Це створює необхідні передумови для зниження рівня корупції, підвищення ефективності публічного управління та зміцнення довіри громадян до медичної системи України.

Ключові слова: прозорість, підзвітність, антикорупційний механізм, система охорони здоров'я, публічне управління, запобігання корупції, відкриті дані, публічні закупівлі, фінансова відкритість, Національна служба здоров'я України.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації публічного управління в Україні особливої актуальності набуває проблема формування дієвих антикорупційних механізмів у системі охорони здоров'я. Саме ця сфера є однією з найбільш соціально чутливих, оскільки безпосередньо пов'язана із забезпеченням конституційного права людини на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Водночас, специфіка організації медичної галузі, значний обсяг бюджетного фінансування, постійна взаємодія органів публічної влади, закладів охорони здоров'я, медичних працівників, пацієнтів, постачальників лікарських засобів і медичного обладнання створюють об'єктивні передумови для виникнення корупційних ризиків. У таких умовах прозорість і підзвітність набувають значення не лише загальних принципів належного врядування, а й ключових елементів антикорупційного механізму, здатних забезпечити відкритість управлінських рішень, контроль за використанням ресурсів та зниження рівня зловживань у медичній сфері.

Проблема посилюється тим, що навіть за умов нормативного закріплення засад відкритості діяльності суб'єктів публічного управління, запровадження електронних інструментів звітності, цифровізації окремих адміністративних процедур та оновлення антикорупційного законодавства на практиці зберігаються численні порушення, пов'язані з непрозорим розподілом фінансових ресурсів, недобросовістю під час закупівель, обмеженим доступом до інформації, формальним характером звітування та недостатньою відповідальністю посадових осіб за прийняті рішення. Це свідчить про наявність суперечності між задекларованими стандартами відкритості та реальним станом функціонування системи охорони здоров'я, в межах якої прозорість і підзвітність не завжди реалізуються як ефективні запобіжники корупції.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у комплексному науковому осмисленні прозорості і підзвітності саме як структурних елементів антикорупційного механізму в системі охорони здоров'я України. Важливим є не лише визначення їх змісту та ролі в забезпеченні доброчесності управлінських процесів, а й виявлення існуючих інституційних та правових проблем їх реалізації, оцінка ефективності чинних механізмів контролю, а також обґрунтування напрямів удосконалення публічного управління у цій сфері. Саме цим і зумовлюється актуальність обраної теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблематика прозорості, підзвітності та протидії корупції у сфері охорони здоров'я дедалі частіше розглядається не лише як питання правового регулювання, а як комплексна управлінська проблема, пов'язана з якістю інституцій, відкритістю процедур, ефективністю контролю та здатністю системи реагувати на зловживання. У наукових працях наголошується, що корупційні ризики в медичній сфері виникають на різних рівнях – від стратегічного планування і розподілу ресурсів до щоденної взаємодії пацієнта з медичним закладом, тому антикорупційні механізми мають поєднувати нормативні, організаційні, цифрові та етичні інструменти. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики зробили Ахмед С., Балабанова Д., Віан Т., Гатчінсон Е., Герайн Н., Грін А., Гусс Р., Карпагам С., МакКі М., Мейг'ю С., Рамані К., Рой П., Сударшан Г., Томсон Г., у працях яких розкрито концептуальні засади прозорості та підзвітності в охороні здоров'я, значення належного врядування, особливості антикорупційних втручань на рівні безпосереднього надання медичних послуг, а також роль інституційної дисципліни, локального контролю та відкритості управлінських процесів. Разом із тим, попри наявність ґрунтовних міжнародних досліджень, в українській науковій площині питання прозорості й підзвітності саме як структурних елементів антикорупційного механізму в системі публічного управління охороною здоров'я ще потребує подальшого осмислення з урахуванням національного законодавства, діяльності НСЗУ, цифровізації медичної сфери, відкритих даних, публічних закупівель і сучасних викликів реформування галузі.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі прозорості та підзвітності як ключових елементів антикорупційного механізму в системі публічного управління охороною здоров'я України, а також обґрунтування їх значення для запобігання корупційним проявам, підвищення ефективності публічного управління й забезпечення належного функціонування медичної сфери в умовах сучасних трансформацій.

Виклад основного матеріалу. Прозорість і підзвітність у системі публічного управління охороною здоров'я України доцільно розглядати не як допоміжні характеристики належного адміністрування, а як самостійні функціональні елементи антикорупційного механізму, без яких неможливе реальне запобігання зловживанням у процесі прийняття управлінських рішень, розподілу фінансових ресурсів, організації закупів-

вель та надання медичних послуг. Їх значення зумовлюється тим, що саме в медичній сфері поєднуються високий рівень суспільної значущості, значні бюджетні потоки, складна система суб'єктів управління та постійна взаємодія публічних і приватних інтересів. За таких умов будь-яка закритість процедур, обмежений доступ до інформації або слабкість механізмів контролю створюють сприятливе середовище для корупційних практик. Тому сучасне розуміння антикорупційного механізму в охороні здоров'я має охоплювати не лише заборони, обмеження та санкції, а й систему правових, організаційних та інформаційних засобів, спрямованих на забезпечення відкритості діяльності суб'єктів публічного управління і їх обов'язку звітувати перед державою та суспільством.

Нормативною основою для формування таких засад виступає антикорупційне законодавство, яке визначає загальні правила доброчесної поведінки, інструменти запобігання конфлікту інтересів, вимоги до фінансового контролю, а також механізми виявлення і мінімізації корупційних ризиків у діяльності органів публічної влади [1]. У контексті системи охорони здоров'я значення цього акта полягає в тому, що він задає загальну правову парадигму для функціонування керівників закладів охорони здоров'я, посадових осіб органів управління, уповноважених осіб із закупівель, представників Національної служби здоров'я України та інших суб'єктів, діяльність яких пов'язана з реалізацією публічного інтересу. Саме через механізми запобігання корупції прозорість набуває практичного змісту як відкритість рішень, процедур і даних, а підзвітність – як обов'язок пояснити, обґрунтувати та нести відповідальність за використання наданих повноважень.

Особливо виразно антикорупційне значення прозорості проявляється у сфері публічних закупівель для потреб охорони здоров'я, оскільки саме тут історично концентрується значна частина корупційних ризиків, пов'язаних із завищенням вартості товарів, обмеженням конкуренції, дискримінаційними умовами тендерної документації, лобіюванням інтересів окремих постачальників та непрозорим вибором переможців. Законодавче регулювання закупівельних процедур спрямоване на забезпечення конкурентності, економії, відкритості й можливості зовнішнього контролю за витрачанням коштів [2]. Для медичної галузі це має принципове значення, оскільки ефективність закупівель прямо впливає не лише на стан бюджетної дисципліни, а й на доступність лікарських засо-

бів, медичних виробів, обладнання та, зрештою, на якість медичної допомоги. Відповідно, належно організована система відкритих закупівель є не просто фінансово-управлінським інструментом, а важливим способом попередження корупції шляхом зменшення дискреції, забезпечення простежуваності рішень і створення умов для громадського та інституційного моніторингу.

Водночас, прозорість як елемент антикорупційного механізму не може зводитися лише до оприлюднення окремих даних або формального виконання вимог щодо публікації документів. Її реальний зміст полягає у створенні такого правового режиму доступу до інформації, за якого заінтересовані особи, пацієнти, громадські організації, журналісти та контролюючі суб'єкти можуть своєчасно отримувати відомості про діяльність органів управління охороною здоров'я, зміст прийнятих рішень, порядок використання бюджетних коштів, укладені договори, програми медичних гарантій та результати реалізації відповідної політики [3]. Антикорупційний потенціал цього підходу полягає в тому, що доступність інформації знижує можливість для прихованого прийняття рішень, посилює суспільну увагу до дій посадових осіб та сприяє виявленню невідповідностей між офіційно задекларованими цілями та фактичними результатами діяльності. Саме тому відкритість інформації в системі охорони здоров'я необхідно розглядати як передумову інституційної довіри та водночас як форму превентивного антикорупційного контролю.

Поряд із загальним правом на доступ до інформації важливу роль відіграє спеціальний режим відкритості у сфері використання публічних коштів. Для системи охорони здоров'я це питання має особливе значення, адже фінансування медичної галузі охоплює бюджетні асигнування, оплату послуг за програмою медичних гарантій, закупівлю препаратів і обладнання, фінансування комунальних та державних закладів охорони здоров'я, а також реалізацію численних цільових програм. За таких умов оприлюднення інформації про рух коштів, договори, платежі та розпорядників бюджетних ресурсів є необхідним інструментом виявлення непродуктивних витрат, конфлікту інтересів і ознак зловживання службовим становищем [4]. При цьому підзвітність у фінансовому аспекті проявляється не лише через сам факт оприлюднення даних, а й через необхідність пояснення логіки розподілу ресурсів, доведення обґрунтованості витрат та підтвердження досягнення суспільно значущого результату. Отже,

фінансова відкритість у медичній сфері є одним із найбільш дієвих засобів послаблення корупційних факторів.

Окремої уваги потребує те, що сучасна модель фінансування системи охорони здоров'я в Україні істотно змінила уявлення про зміст підзвітності, оскільки пов'язала оплату медичних послуг із чітко визначеними державними гарантіями, обсягом наданої допомоги та результативністю використання бюджетних ресурсів [5]. У цьому аспекті підзвітність уже не може тлумачитися вузько, лише як адміністративний обов'язок подати звіт до вищого органу. Вона охоплює обов'язок суб'єктів управління та надавачів медичних послуг діяти у межах установлених правил, забезпечувати відповідність між отриманим фінансуванням і фактичним обсягом послуг, дотримуватися прозорих процедур контракування та бути готовими до перевірки результатів своєї діяльності. Такий підхід підсилює антикорупційну складову управління, оскільки формує зв'язок між фінансовим забезпеченням, змістом наданих послуг і контролем за законністю та ефективністю використання коштів.

Важливим інституційним елементом забезпечення прозорості та підзвітності в системі охорони здоров'я є функціонування Національної служби здоров'я України як центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення. Саме через діяльність цього органу відбувається контракування надавачів медичних послуг, адміністрування програми медичних гарантій, моніторинг виконання договорів та контроль за цільовим спрямуванням публічних коштів. У цьому аспекті прозорість повинна проявлятися у зрозумілості критеріїв укладення договорів, відкритості підстав для фінансування, доступності інформації про обсяги оплачених послуг і передбачуваності управлінських рішень. Підзвітність же означає, що рішення цього інституційного рівня мають бути не лише формально законними, а й обґрунтованими, перевірюваними та орієнтованими на суспільний інтерес, оскільки саме через НСЗУ в значній мірі реалізується модель державного фінансового забезпечення медицини в Україні [6].

Стратегічний вимір досліджуваної проблематики пов'язаний із тим, що сучасна державна політика у сфері охорони здоров'я дедалі чіткіше орієнтується на принципи належного врядування, ефективності, людиноцентричності та управлінської доброчесності. У цьому контексті прозорість

і підзвітність набувають значення не ситуативних інструментів реагування на окремі порушення, а базових принципів довгострокового реформування галузі. Їх закріплення на рівні стратегічного планування означає, що держава визнає необхідність не лише фінансової модернізації медичної системи, а й інституційного посилення контролю, відкритості даних, підвищення якості управлінських рішень та орієнтації на результат, який може бути перевірений суспільством. Саме тому стратегічні документи у сфері охорони здоров'я слід розглядати як важливу основу для подальшого вбудовування антикорупційних стандартів у щоденну практику управління галуззю [7].

На галузевому рівні конкретизація відповідних підходів простежується у спеціальних антикорупційних документах Міністерства охорони здоров'я України, в яких прозорість і підзвітність фактично постають як наскрізні умови мінімізації корупційних ризиків у внутрішньоорганізаційній діяльності та у взаємодії з підпорядкованими структурами. Значення таких програм полягає в тому, що вони переводять загальні приписи антикорупційного законодавства у площину прикладних управлінських рішень: визначення ризикових процесів, формування заходів контролю, закріплення відповідальних підрозділів, встановлення строків реалізації та критеріїв оцінки виконання. Для системи охорони здоров'я це має особливу цінність, оскільки дозволяє пов'язати проблеми конфлікту інтересів, процедурної закритості, недостатньої верифікації рішень та формального звітування з конкретними управлінськими механізмами їх попередження. Отже, антикорупційна програма МОЗ виконує не лише планувальну, а й нормативно-орієнтуючу функцію, спрямовану на формування культури доброчесності в медичному управлінні [8].

Додатково слід враховувати й ширший міжнародний контекст, у межах якого прозорість і підзвітність розглядаються як центральні складові системи публічної доброчесності. У сучасних антикорупційних підходах акцент зміщується від вузького реагування на вже вчинені правопорушення до побудови інституційного середовища, у якому правила прийняття рішень, розподілу повноважень, контролю, розкриття інформації та публічного нагляду зменшують імовірність корупційної поведінки ще до її прояву. Для української системи охорони здоров'я такий підхід є особливо важливим, оскільки дозволяє оцінювати корупцію не лише як індивідуальне порушення, а як наслідок слабкості процедур, недостатньої узгодженості

між інституціями, низької якості внутрішнього контролю та обмеженої практичної підзвітності. Саме тому міжнародні аналітичні документи підсилюють висновок про те, що прозорість і підзвітність мають бути інтегровані в повсякденну архітектуру управління охороною здоров'я як системні елементи антикорупційного механізму, а не як факультативні декларації [9].

Подальше осмислення прозорості та підзвітності як елементів антикорупційного механізму в системі охорони здоров'я потребує звернення не лише до нормативної бази, а й до аналітичних та наукових джерел, які дозволяють розкрити прикладний зміст цих категорій. В українському контексті особливу цінність має дослідження, присвячене антикорупційному та соціальному впливу відкритих даних Національної служби здоров'я України та Міністерства охорони здоров'я України, оскільки воно демонструє, що відкритість даних у сфері медицини має не декларативне, а цілком конкретне функціональне значення. Відкриті дані дають можливість простежувати взаємозв'язок між фінансуванням, управлінськими рішеннями та фактичними результатами діяльності закладів і органів управління, а також створюють передумови для незалежного моніторингу, виявлення аномалій та суспільної оцінки ефективності політики у сфері охорони здоров'я. Саме тому цифрова відкритість у медичній галузі повинна розглядатися як один із найбільш прикладних інструментів протидії корупційним практикам, оскільки вона знижує рівень інформаційної асиметрії між державою, медичними інституціями та громадянами [10].

У сучасній науковій літературі достатньо переконливо обґрунтовується, що прозорість і підзвітність у сфері охорони здоров'я не можуть зводитися до вузького набору формальних вимог, оскільки їх ефективність залежить від того, наскільки вони вбудовані в загальну архітектуру управління галуззю. Зокрема, Томас Віан розглядає антикорупційний потенціал прозорості та підзвітності через систему концептів, рамок і підходів, у межах яких корупція тлумачиться як наслідок дисбалансу між повноваженнями, контролем, ресурсами та можливістю приховування рішень. Такий підхід є особливо важливим для української системи охорони здоров'я, де корупційні ризики часто виникають на стику управлінської дискреції, фінансових потоків і недостатньої перевірюваності процедур. У цьому контексті прозорість слід розуміти як умову виявлення проблемних практик, а підзвітність – як механізм, що забез-

печує обов'язок суб'єкта влади пояснити свої дії, обґрунтувати рішення та нести відповідальність за їх наслідки [11].

Практичне значення для розуміння цієї проблематики мають і дослідження, засновані на аналізі конкретного досвіду реформування управління в охороні здоров'я. Так, у праці R. Huss, A. Green, H. Sudarshan, S. S. Karpagam, K. V. Ramani, G. Tomson, N. Gerein показано, що належне врядування в медичному секторі неможливе без поєднання прозорих процедур, інституційної дисципліни, локального контролю та послідовного обмеження можливостей для зловживань на різних рівнях управління. Цей висновок є цілком релевантним і для України, де антикорупційний механізм у сфері охорони здоров'я не може бути ефективним лише через централізоване нормативне регулювання. Його результативність залежить також від того, як принципи відкритості та підзвітності реалізуються на рівні окремих медичних закладів, місцевих органів управління, уповноважених осіб, адміністрацій лікарень та інших суб'єктів, що щоденно приймають рішення у сфері використання ресурсів і організації медичної допомоги [12].

Не менш важливим є й підхід, відповідно до якого антикорупційні заходи повинні бути орієнтовані не лише на верхній управлінський рівень, а й на так звану «передню лінію» функціонування системи охорони здоров'я, де відбувається безпосередня взаємодія між пацієнтом, медичним працівником, адміністратором і конкретною процедурою. Саме на цьому наголошують E. Hutchinson, N. Naher, P. Roy, M. McKee, S. H. Mayhew, S. M. Ahmed і D. Balabanova, акцентуючи увагу на тому, що ефективна протидія корупції в медичних системах потребує розвитку управлінських інтервенцій, спрямованих на практичний рівень реалізації політики. Для системи охорони здоров'я України це означає, що прозорість і підзвітність мають бути присутніми не лише в стратегічних документах, звітах чи централізованих базах даних, а й у щоденних процедурах: маршрутизації пацієнта, наданні послуг, веденні електронних записів, прийнятті кадрових і фінансових рішень, внутрішньому контролю та фіксації відповідальності конкретних посадових осіб. Лише за такої умови антикорупційний механізм набуває системного характеру й перестає бути сукупністю ізольованих формальних заходів [13].

Отже, наукові та аналітичні джерела підтверджують, що прозорість і підзвітність у сфері охорони здоров'я слід розглядати як багато-

рівневі елементи антикорупційного механізму, які охоплюють відкритість даних, змістовність контролю, інституційну спроможність реагувати на порушення та практичну впровадженість відповідних стандартів у повсякденну діяльність медичних інституцій. Це дозволяє стверджувати, що подальше вдосконалення української системи охорони здоров'я має бути пов'язане не лише з розширенням обсягу оприлюдненої інформації, а передусім із формуванням такої моделі управління, у якій відкритість і підзвітність безпосередньо впливають на зменшення корупційних ризиків, підвищення якості рішень та зміцнення довіри до медичної галузі.

Висновки. Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що прозорість і підзвітність у системі охорони здоров'я України мають розглядатися не як факультативні ознаки належного врядування, а як змістовно самостійні та функціонально необхідні елементи антикорупційного механізму. Їх значення зумовлене тим, що саме у сфері охорони здоров'я поєднуються масштабні публічні фінансові ресурси, суспільно чутливі управлінські рішення, багаторівнева інституційна структура та постійна взаємодія між державою, медичними закладами, посадовими особами, медичними працівниками, пацієнтами й постачальниками. За таких умов будь-яка закритість процедур, недостатня перевірюваність рішень, формальний характер звітності або обмежений доступ до інформації неминуче посилюють корупційні ризики, тоді як відкритість даних, зрозумілість управлінських дій і реальна підконтрольність суб'єктів влади, навпаки, створюють передумови для зменшення простору для зловживань.

У ході дослідження було встановлено, що нормативно-правова база України вже містить значний масив положень, які формують правову основу для утвердження прозорості та підзвітності в медичній сфері. Йдеться про антикорупційне законодавство, регулювання публічних закупівель, доступу до публічної інформації, відкритості використання публічних коштів, функціонування системи державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення, діяльності НСЗУ, механізмів відкритих даних, стратегічного планування розвитку галузі та галузевих антикорупційних програм. Це свідчить про те, що на рівні формального правового регулювання в Україні вже створено достатньо широке підґрунтя для впровадження антикорупційних стандартів у систему охорони здоров'я. Разом із

тим сам по собі факт нормативного закріплення ще не гарантує їх реальної ефективності, оскільки корупційні ризики виникають не лише внаслідок прогалин у праві, а й через слабкість практичної реалізації правових приписів, недостатню інституційну спроможність контролю, формалізацію звітування та відсутність належної реакції на виявлені порушення.

Саме тому принципово важливим є висновки про те, що прозорість у системі охорони здоров'я повинна тлумачитися не вузько, лише як оприлюднення певного масиву інформації, а значно ширше – як правовий та управлінський режим відкритості, у межах якого дані про фінансування, закупівлі, договори, надання послуг, розподіл ресурсів, діяльність органів управління та результати реалізації політики є доступними, зрозумілими, зіставними та придатними до практичного використання. Лише за такої умови вона перетворюється з формальної вимоги на дієвий антикорупційний інструмент. Аналогічно підзвітність не може зводитися лише до подання звіту вищому органу чи виконання внутрішньої адміністративної процедури. Її справжній зміст полягає в обов'язку суб'єкта владних повноважень або управлінського впливу пояснювати свої рішення, доводити їх обґрунтованість, підтверджувати законність і результативність використання ресурсів та нести відповідальність за наслідки здійснених дій або бездіяльності.

У статті було обґрунтовано, що особливу роль у втіленні цих засад відіграють механізми відкритих даних, цифровізація управлінських процедур, прозоре контрагування, фінансова простежуваність, а також функціонування НСЗУ як ключового суб'єкта реалізації державних фінансових гарантій у сфері охорони здоров'я. Саме в цих площинах прозорість і підзвітність набувають найбільш практичного значення, оскільки дозволяють встановити зв'язок між прийнятим рішенням, спрямованими коштами, фактично наданими послугами та досягнутим суспільним результатом. Водночас аналіз наукових підходів засвідчив, що ефективність формули «прозорість і підзвітність як засоби протидії корупції» залежить від її реального вбудування в повсякденну діяльність системи охорони здоров'я. Інакше кажучи, відкритість має працювати не лише на рівні стратегій, нормативних приписів чи централізованих електронних ресурсів, а й на рівні конкретних процедур, дій посадових осіб, діяльності адміністрацій закладів, внутрішнього контролю та безпосередньої взаємодії з пацієнтом.

З урахуванням викладеного можна дійти висновку, що вдосконалення антикорупційного механізму в системі охорони здоров'я України повинно бути орієнтоване не лише на посилення юридичної відповідальності за корупційні правопорушення, а насамперед на подальший розвиток інституційних і процедурних гарантій прозорості та підзвітності. Йдеться про забезпечення повноти і якості відкритих даних, підвищення змістовності звітності, усунення практик формального оприлюднення інформації без можливості її аналізу, посилення внутрішнього та зовнішнього

контролю, а також про закріплення такої моделі управління, в якій кожне рішення у сфері охорони здоров'я є максимально зрозумілим, перевірюваним і суспільно обґрунтованим. Лише за цієї умови прозорість і підзвітність перестануть сприйматися як декларативні принципи і функціонуватимуть як реальні, постійно діючі й результативні елементи антикорупційного механізму, здатні зміцнити довіру до системи охорони здоров'я, підвищити ефективність використання публічних ресурсів і забезпечити більшу справедливість у доступі громадян до медичних послуг.

Список літератури:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18> (дата звернення: 23.03.2026).
2. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19> (дата звернення: 23.03.2026).
3. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17> (дата звернення: 23.03.2026).
4. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11.02.2015 № 183-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/183-19> (дата звернення: 23.03.2026).
5. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2168-19> (дата звернення: 23.03.2026).
6. Про утворення Національної служби здоров'я України : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1101. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1101-2017-%D0%BF> (дата звернення: 23.03.2026).
7. Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 № 34-р. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/34-2025-%D1%80> (дата звернення: 23.03.2026).
8. Міністерство охорони здоров'я України. Антикорупційна програма Міністерства охорони здоров'я України на 2025–2027 роки. URL: <https://moz.gov.ua/storage/uploads/b5eea77f-384a-47fa-a569-4ace4bffd6e1/1.-%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-%D0%9C%D0%9E%D0%97-%D0%BD%D0%B0-2025-2027-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8.pdf> (дата звернення: 23.03.2026).
9. OECD. Огляд ОЕСР доброчесності та боротьби з корупцією в Україні. Paris : OECD Publishing, 2025. DOI: <https://doi.org/10.1787/5f7daca7-uk>. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/uk/publications/reports/2025/05/oecd-integrity-and-anti-corruption-review-of-ukraine_4d9e5ab7/5f7daca7-uk.pdf (дата звернення: 23.03.2026).
10. Антикорупційний та соціальний вплив відкритих даних Національної служби здоров'я України та Міністерства охорони здоров'я України : аналітичний звіт. Грудень 2020. URL: https://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/Healthcare-OD-impact-study_ed.pdf (дата звернення: 23.03.2026).
11. Vian T. Anti-corruption, transparency and accountability in health: concepts, frameworks, and approaches. *Global Health Action*. 2020. Vol. 13, Suppl. 1. Art. 1694744. DOI: <https://doi.org/10.1080/16549716.2019.1694744>.
12. Huss R., Green A., Sudarshan H., Karpagam S. S., Ramani K. V., Tomson G., Gerein N. Good governance and corruption in the health sector: lessons from the Karnataka experience. *Health Policy and Planning*. 2011. Vol. 26, Issue 6. P. 471–484. DOI: <https://doi.org/10.1093/heapol/czq080>.
13. Hutchinson E., Naher N., Roy P., McKee M., Mayhew S. H., Ahmed S. M., Balabanova D. Targeting anticorruption interventions at the front line: developmental governance in health systems. *BMJ Global Health*. 2020. Vol. 5, No. 12. Art. e003092. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2020-003092>.

Palahniuk K. V. TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY AS ELEMENTS OF ANTI-CORRUPTION MECHANISM IN THE PUBLIC HEALTH MANAGEMENT SYSTEM OF UKRAINE

The article examines transparency and accountability as structurally important principles of the anti-corruption mechanism in the healthcare system of Ukraine. It is substantiated that in the current conditions of reforming the medical industry, changing approaches to its financing, digitalization of management processes and strengthening requirements for the integrity of the activities of public administration entities, it is transparency and accountability that are of decisive importance for preventing corruption. It is determined that the public healthcare management system is one of the most corruption-vulnerable areas, as it combines significant budget expenditures, a complex institutional structure, multi-level management decisions, the public nature of service provision and high social sensitivity of the results of the industry's functioning.

The legal framework that forms the principles of transparency and accountability in the public healthcare management system of Ukraine is analyzed, in particular the provisions of anti-corruption legislation, legislation on public procurement, access to public information, openness in the use of public funds, as well as acts regulating the activities of the National Health Service of Ukraine, the functioning of the system of state financial guarantees of medical care for the population, open data and strategic planning for the development of the healthcare sector. It is proven that the mentioned regulatory acts create an appropriate legal basis for the formation of an anti-corruption mechanism, however, the effectiveness of its functioning depends not only on the formal consolidation of relevant regulations, but also on the real implementation of procedures for openness, control, reporting and responsibility in the practice of industry management.

Particular attention is paid to the role of open data, digital tools, transparent procurement procedures and financial traceability as means of reducing corruption risks in the healthcare sector. It is established that the openness of data of the Ministry of Health of Ukraine and the National Health Service of Ukraine increases the possibilities of public, analytical and institutional control over decision-making, resource allocation and results of implementation of state policy in the field of health care. It is substantiated that accountability in this area should be understood not only as formal reporting, but as the duty of management entities to explain the content of their decisions, prove their validity, confirm the legality of the use of public resources and be responsible for the consequences of their activities. Based on the analysis of scientific approaches, it is generalized that transparency and accountability should not be perceived as isolated declarative principles. Their anti-corruption potential is revealed only if they are systematically combined with good governance, effective institutional control, accessibility and clarity of information, as well as the ability of state and public institutions to respond to identified violations. It is concluded that further improvement of the anti-corruption mechanism in the healthcare system of Ukraine should be associated with the development of substantive openness of management processes, improving the quality of reporting, strengthening control over the use of public funds, increasing the responsibility of officials and implementing such management practices, under which each decision in the healthcare sector will be verifiable, justified and socially controlled. This creates the necessary prerequisites for reducing the level of corruption, increasing the efficiency of public administration and strengthening citizens' trust in the healthcare system of Ukraine.

Keywords: *transparency, accountability, anti-corruption mechanism, healthcare system, public administration, corruption prevention, open data, public procurement, financial openness, National Health Service of Ukraine.*

Дата першого надходження статті до видання: 31.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026